

**КОИ СА ФАКТОРИТЕ, ОКАЗВАЩИ ВЛИЯНИЕ ВЪРХУ УСПЕХА НА
УЧЕНИКА ОТ НАЧАЛНА УЧИЛИЩНА ВЪЗРАСТ?**

Тонислава Иванова Христова

**WHICH FACTORS INFLUENCE THE
SUCCESSFUL PERFORMANCE OF THE PRIMARY SCHOOL PUPIL?**

Tonislava Ivanova Hristova

Abstract: Changes, today more dynamically than ever, go hand in hand with all areas of human activity, by setting more and more new requirements to the educational system as well. In this environment, in the process of training, pupils learn and grow as personalities. Behind the successful development of every pupil stands motivation which defines all actions, directions, goals and behaviour throughout their life.

Keywords: motivation, training, school

Защо ранната училищна възраст е мощен фактор за по-нататъшното развитие на децата?

Встъпвайки на прага на училището, първокласниците носят със себе си много от своите детски качества – малко лекомислие, лека наивност, запазили се все още своята детска спонтанност в поведението, която няма твърдо оформена логика. И ако до този ден детето най-вече посредством игри в детската градина е придобивало своите знания, то от този ден нататък предстои промяна в целия му начин на живот.

В училище то ще придобие не само нови знания, умения и методи, но и определен социален статус. Влизайки в училище, детето започва да придобива своя позиция, обучаваща мотивация. Учебната дейност става водеща, за разлика от детската градина. През този период детето развива теоретично мислене, получава нови знания и умения, като създава необходимата основа за цялото си последващо обучение. Но стойността на учебната дейност тук не е изчерпана, тогава развитието на личността на по-младия ученик е в пряка зависимост и от неговата ефективност. Успехът в училище е важен критерий за оценка на детето. Статутът на отличен или слаб ученик се отразява на самочувствието, самоуважението и самооценката на детето. Успешното обучение, осъзнаването на техните способности и умения за качествено изпълнение на задачите води до формиране на чувство за компетентност.

Именно поради този преломен момент в живота, всяко дете в по-малка или по-голяма степен преминава през някаква криза.

Какво носи тази граница, този период?

Този период води до преоценка на ценностите. Едни интереси и мотиви губят движещата си сила, идват нови. Съдържанието на живота на малкия човек е образованието, знанието, ученето.

В този период се случват дълбоки промени и по отношение на опита. Верига от неуспехи или успехи водят до формирането на устойчив комплекс. Разбира се, някои от тях ще бъдат променени занапред, други дори ще изчезнат. Но някои ще се натрупат,

ще бъдат „записани“ в структурата на личността и ще повлияят върху развитието на детето, неговите стремежи, самочувствие, себеутвърждаване и т.н.

Но какво означава един ученик да бъде успешен?

Какви са критериите за успешен ученик и кой ги поставя?

Кои са факторите, които влияят върху този успех?

И дали успешният ученик ще бъде един ден успешен човек?

Това са въпроси, които вълнуват всички, не само хората от системата на образованието. Тези въпроси вълнуват родителите, обществото. Отговорите биха били твърде много и твърде различни. Някои може да смятат семейството и родителите за отговорни дали тяхното дете ще бъде успешно в училище. Други може би ще кажат, че училището и учителите са фактор, който трябва да направи всичко, така че учениците да получават и взимат необходимите знания, за да бъдат успешни. Трети вероятно ще изтъкнат ролята на обществото, което на моменти е ужасно бездушно към своите деца. Макар че, един ден, за да е успешно, това общество ще разчита на днешните успешни малки ученици.

Всичко това е вярно. Но по мое мнение, независимо какви са факторите, какви са условията, желанията и ценностите на обществото, за да бъде успешен един малък ученик в училище, а след това и в живота, то той трябва да има мотивация. Мотивацията – и вътрешна, и външна, е онзи движещ фактор, сила, която кара човека да върви напред. Първоначално със своите мисли, чувства и емоции, после с положителните действия за постигане на нещо конкретно. За да се развие личността на малкия ученик, неговите ценности трябва да се разкрият и осигурят перспективите за неговата самореализация. И колкото е по-малък ученикът, когато се формират неговите мотиви в сферата на обучението, толкова по-добри биха били резултатите за обществото.

Аз смятам, че мотивацията е най-силният фактор за успешен ученик. В начална училищна възраст наред с навиците и уменията за четене и учене, децата трябва да имат висока степен на мотивация, за да бъдат успешни, най-вече чрез учене и знания. Защото още Аристотел и Платон казват, че придобиването на знания и опит са движещата сила на живота.

Един от най-важните етапи в развитието на личността е формирането на мотиви за овладяване на някакъв вид дейност и насочена към най-добрия резултат, мотиви за активност. И тук идва възможността за инициране на желанията за успех и съответно – желанията да се избегне провалът. Същевременно успехът на човека и неговата позиция в обществото зависят до голяма степен от това дали у него доминира мотивацията за постигане на успех, или пък преобладава мотивацията за избягване на провал.

В следствие на това взаимоотношението дете – учител става едно от най-важните. С умелия подход на родители и учители процесът на учене може да стане норма, в противен случай ще доведе до отрицателни резултати. Образователните дейности са не само посещение на образователни организации и придобиване на нови знания, но и дейности, насочени към придобиване и усвояване на знания и умения, разработени от човечеството.

За да бъдат продуктивни образователните дейности, е необходимо да се поддържа интересът на децата. Но поради факта, че мотивът на детето и съдържанието на

учебния материал често не съвпадат, има избледняване на интереса. Следователно основната задача на училището и на учителя е формирането на когнитивна мотивация.

В крайна сметка продуктът, резултатът от учебната дейност е промяната на самия ученик („Кой съм аз?“ и „Какво станах?“). Образователната дейност е дейност на саморазвитие, самопромяна (в нивото на знания, способности, умения, ниво на общо и интелектуално развитие).

За да докажа или отхвърля тези мои виждания и твърдения, предприех едно кратко анкетно проучване сред ученици в начална училищна възраст 9-10 г., с което исках да проверя до какво ниво на мотивация за училище достигат четвъртокласниците, които приключват началния етап от своето образование.

За целта съставих една кратка анкета, с която анкетирах 15 деца от 4 клас .

Някои от въпросите са буквално взимствани от научни публикации или са техни модификации, други са добавени от мен.

Въпросникът съдържа 10 въпроса, отразяващи отношението на децата към училището и образователния процес, както и емоционалните им реакции към училището. Тъй като изследването е кратко, съм модифицирала за улеснение и отговорите, като за основа съм използвала методиката на руската педагожка Н. Лусканова (1999).

На учениците бяха раздадени листове с въпросниците, като инструкциите ми бяха да прочетат всеки въпрос и да изберат един от отговорите като го отбележат.

Таблица 1

Въпрос	Отговор
1. Харесвате ли училището?	- харесва ми - не много - не ми харесва
2. Сутрин, когато се събуждаш, винаги ли си щастлив да ходиш на училище, или често искаш да останеш въкъщи?	- по-често ми се иска да си остана у дома - различно - с радост ходя на училище
3. Ако учителят каже, че няма да е необходимо всички ученици да ходят на училище утре, че желаещите могат да останат у дома, ще отидете на училище или ще останете въкъщи?	- не зная - ще остана у дома - ще отида на училище
4. Харесва ли ви, когато се отменят уроци (свободни часове)?	- не ми харесва - различно, зависи по какво - харесва ми
5. Искате ли да нямате домашна работа?	- харесва ми - не ми харесва - не знам
6. Бихте ли искали някои промени в училище?	- не зная - бих искал - не бих искал
7. Често ли разказвате на родителите за училището?	- често

	- рядко - не разказвам
8. Строги ли са вашите учители?	- малко - много - не са строги
9. Имате ли много приятели в класа?	- малко - много - нямам приятели в класа
10. Харесвате ли съучениците си?	- не ми харесват - не много - харесвам ги

За мое улеснение, на всеки отбелязан 1-ви отговор слагам 3 точки, втори отговор – 2 точки, трети отговор – 1 точка. Колкото повече положителни отговори са дадени, толкова по-силна е мотивацията на отделния ученик.

Оценката на Н. Лусканова (1999) е на 5 нива, докато в нашето изследване съм приела 3 основни нива на мотивация:

1. 21-30 точки (високо ниво) - високо ниво на мотивация в училище и учебна дейност.
2. 11-20 точки (средно ниво) - положително отношение към училището, но ги привличат и извънкласни дейности.
3. 0-10 точки - (ниско ниво) ниска мотивация в училище, негативно отношение към училището, неправилно приспособяване към училище.

Резултати

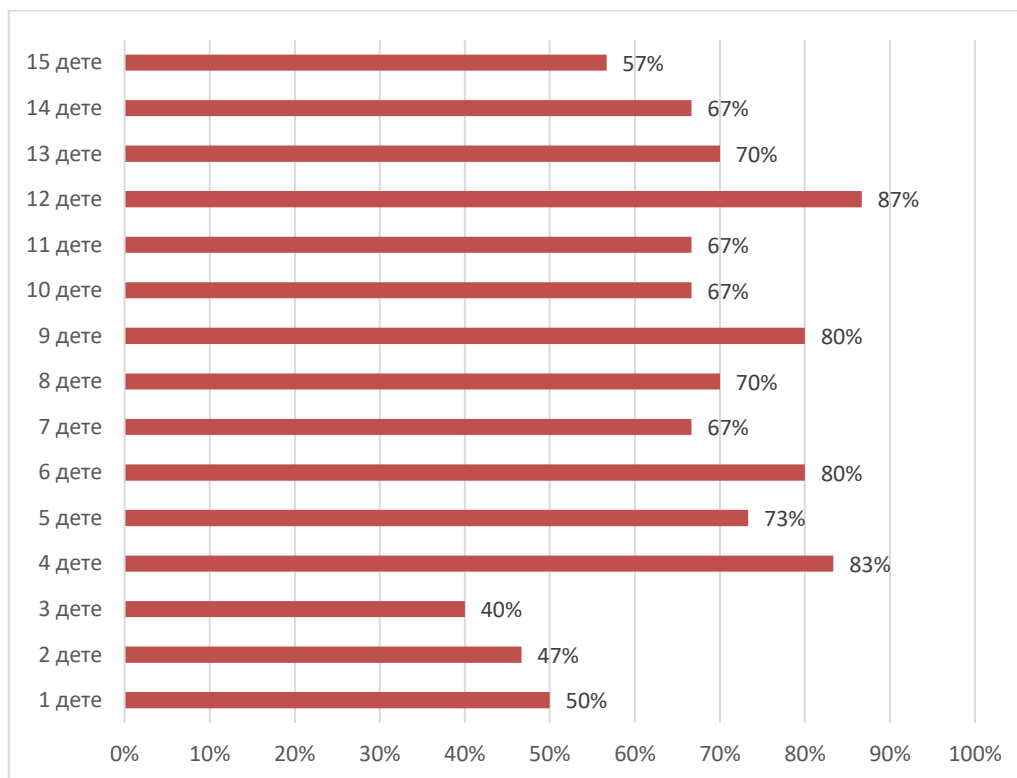
Обобщените резултати представям в таблица 2:

Максимален брой точки – 30 = 100%

Таблица 2

Деца	Брой точки	Процент, %
1	15	50%
2	14	47%
3	12	40%
4	21	70%
5	22	73%
6	24	80%
7	20	67%
8	19	63%
9	24	80%
10	20	67%
11	20	67%
12	26	87%
13	21	70%
14	20	67%
15	17	57%

Анализът показва следните резултати:

Фиг.1. Обобщени резултати – мотивация за училище

В обобщен вид, представено в таблици, може да се каже, че мотивацията за училище е на средно ниво – 67%. Висока на мотивация за образователни дейности над средната имат 7 деца, или 47% от всички анкетирани, а 53% имат мотивация под средната.

Фиг.2

В моето проучване се оказва, че има деца с различни нива на мотивация. Видно е, че малките ученици имат сравнително положително отношение към училището, но въпреки това, силно ги привличат извънкласни дейности. Това предполага големи резерви за по-интензивно развитие.

Темата е изключително обширна и съм далеч от мисълта, че съм постигнала някакви много значими резултати с това кратко проучване.

Продължавам да защитавам своята теза, че формирането на мотиви и положителното отношение към училището са сред най-важните фактори за успех. Ниското ниво на мотивация може да доведе до значителни трудности при ученето, приемането на познания, взаимоотношенията на учениците по между им и с учителите. Това е успех за ученика, успех за учителя, успех за обучаващата институция и не на последно място – успех за обществото.

Затова създаването на положително отношение към училището, учителите и образованието като цяло е една от най-важните задачи на всички – учители, родители, общество. Необходимо е да се предприеме комплекс от действия – както с педагогически инструменти, така и във възраст, и в обществото, за развитието на мотивацията на учениците – основен фактор, оказващ влияние върху успеха на децата от начална училищна възраст.

ЛИТЕРАТУРА

- Белова, М. (2004). *Адаптивността и нестандартността на личността в условията на глобализация*. Веда-Словена, С.
- Велева, А. (2013). Критерий за оценка на социално-личностната готовност за училище. *Научни трудове на РУ*, том 52.
- Калчев, П. (2005). *Готовност за обучение в училище. Тест за оценка на когнитивни аспекти*. Парадигма, С.
- Стаматов, Р. (2000). *Детска психология*. Пловдив: ИК Хермес.
- Златкова, К. (2017). Неуспяващите ученици – причини и фактори. *Педагогически алманах*, ВУ, бр.1.
- Лечева, Г. (2009). Мотивацията – гаранция за позитивно отношение към учебния процес, *Научни трудове на РУ*, 2009, том 48. (онлайн източник)
- Петкова, Й. *Вътрешната мотивация на ученето като основа на новообразованието у детето от ранна училищна възраст*. (онлайн източник)
- Остерийт, П. (2007). *Въведение в детската психология*. София: ИК Лик.
- Ботева-Каракулева, Л. (2017). *Джендърни аспекти на мотивационната готовност за учебна дейност*. Автореферат. (онлайн източник)
- Лусканова, Н.Г. (1999). *Методи изследвания на деца с трудности в обучението*. Москва: Фолиум. (онлайн източник)
http://psychology.dir.bg/_wm/library/item.php?did=179401&df=8&dflid=3&GDirId=e22c6b822c73242cf7f51e2621a660fd

Тонислава Иванова Христова

Педагогически факултет
Тракийски университет - Стара Загора
България
Специалност Предучилищна и начална
училищна педагогика

Tonislava Ivanova Hristova

Faculty of Education
Trakia University - Stara Zagora
Bulgaria
Bachelor's Degree Programme in Preschool
and Primary School Pedagogy

e-mail: tonislava_99@abv.bg

Рецензент: проф. дпн Георги Иванов